

วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
JOURNAL OF BUDDHIST STUDIES CHULALONGKORN UNIVERSITY

ISSN 0858-8325 ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑

บทบรรณาธิการ

ความเข้มแข็งของพุทธศาสนศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยใดบ้าง ปัจจัยประการแรกได้แก่ความเข้าใจที่ชัดเจนว่าพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างเป็นวิชาการ มิได้มีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่ศาสนาหรือสร้างศรัทธากล่าวคือ มิใช่การสอนตามแนวทางแบบจารีต อันที่จริงต้องมีความตระหนักว่าเนื้อหาและวิธีการสอนตามแนวทางแบบจารีตนั้นในตัวเองก็เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุแห่งการศึกษา (object of study) ของพุทธศาสนศึกษา ปัจจัยประการต่อไปเป็นเรื่องของความเข้าใจว่าพุทธศาสนศึกษานั้นมีธรรมชาติเป็นสหสาขาวิชา เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาต้องใช้สาขาวิชาอื่น ๆ มีปรัชญา

นิรุกติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เป็นต้น

ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าตัวพระพุทธศาสนาเอง ไม่ว่าจะในมิติของคำสอน ภาษาและคัมภีร์ ประวัติศาสตร์ จารีต ชุมชนศาสนิก หรือความสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรม และการเมืองนั้น มีสถานะเป็นวัตถุแห่งการศึกษาของสาขาวิชาเหล่านี้ การนำวิชาการสาขาต่าง ๆ มาศึกษาพระพุทธศาสนาเช่นนี้เองที่ทำให้กล่าวได้โดยเบื้องต้นว่าพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างเป็นวิชาการ เมื่อเป็นเช่นนี้ การกล่าวถึงพุทธศาสนาว่าต้องมี “การบูรณาการกับสาขาวิชาอื่น” จึงเป็นเรื่องที่ควรระมัดระวังอย่างยิ่ง

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์แห่งการศึกษาและสาขาที่มาศึกษานั้น มิใช่ความสัมพันธ์เชิงบูรณาการ หรือหากจะกล่าวถึง “การบูรณาการพุทธศาสนศึกษากับสาขาวิชาอื่น” ก็ยังต้องระมัดระวังขึ้นไปอีก เพราะว่าพุทธศาสนศึกษาในตัวเองเป็นสหสาขาวิชาอยู่แล้วดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ปัจจัยที่สามสืบเนื่องจากปัจจัยที่สองข้างต้น นั่นคือ ผู้ที่ศึกษาหรือทำงานวิจัยด้านพุทธศาสนศึกษาต้องได้รับการอบรมอย่างลึกซึ้งในสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่งเหล่านี้เป็นอย่างน้อย และเนื่องจากเป็นการยากที่จะมีความเชี่ยวชาญได้ในทุกสาขาวิชา หลักสูตรที่สอนพุทธศาสนศึกษาจึงจำเป็นต้องคัดเลือกที่จะเน้นสอนสาขาวิชาการใด หากผู้วิจัยขาดความชำนาญในสาขาวิชาแล้ว จะส่งผลให้ไม่สามารถศึกษาวิจัยพระพุทธศาสนาอย่างเป็นวิชาการได้ ข้อควรระวังคือ ความสับสนกับวิธีวิทยาการวิจัย (methodology) เพียงความรู้ในวิธีวิทยาการวิจัยยังไม่พอเพียงที่จะทำให้การศึกษามีความเป็นวิชาการแท้จริง เนื่องจากวิธีวิทยาการวิจัยมีฐานะเป็นเครื่องมือช่วยดำเนินการวิจัยที่ต้องมีพื้นฐานบนความรู้ในสาขาวิชามาก่อน

ปัจจัยอีกประการหนึ่งคือการวิจัยในพุทธศาสนศึกษานั้น ในที่สุดแล้วต้องแสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจอะไรเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จึงไม่จำเป็นต้องจัดอยู่ในพุทธศาสนศึกษาเสมอไป ตัวอย่างเช่นงานวิจัยที่พัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา สร้างนวัตกรรมทางวิชาการในสาขาศึกษาศาสตร์ แต่ไม่ได้ช่วยให้ความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ในทำนองเดียวกัน การศึกษาความพึงพอใจของพระอาจารย์และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์อาจจะสร้างประโยชน์

แก่การบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย หรือการศึกษาเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ดูแลสุขภาพหรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนอาจจะสร้างประโยชน์แก่การดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ แต่ทั้งสองก็มีได้นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาที่มากขึ้น เห็นได้ว่าสำหรับบรรดางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแต่ไม่เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ถ้านำมานับรวมเป็นงานวิจัยทางด้านพุทธศาสนศึกษาเสียแล้ว ก็จะทำให้การบั่นทอนตัวพุทธศาสนศึกษาเอง ข้อนี้จะต้องชัดเจนอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาเห็นว่าเป็นการนำชื่อและทรัพยากรของสาขาวิชาไปลงทุนลงแรงเพื่อสาขาวิชาหรือการทำงานด้านอื่น

เมื่อพิจารณามาสถิตจุดนี้แล้ว จะเห็นว่าพุทธศาสนศึกษาคือการนำวิชาการสาขาต่าง ๆ มาศึกษาพระพุทธศาสนาในมิติที่แตกต่างกันเพื่อมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น แต่สิ่งที่พบในวงการคือมีผู้ที่ศึกษาหรือทำงานในสาขาพุทธศาสนศึกษาแต่กลับปนเปกันระหว่างพุทธศาสนศึกษากับเนื้อหาการศึกษาพุทธศาสนาตามแนวจารีต ละเอียดที่จะพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่งเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาพระพุทธศาสนา หรือทำงานวิชาการในนามพุทธศาสนศึกษาแต่ผลงานจริงกลับสร้างประโยชน์ให้วิชาการสาขาอื่นหรืองานด้านอื่น ลักษณะเช่นนี้ในทางหนึ่งช่วยเพิ่มจำนวนผู้เรียนและนักวิชาการ เพิ่มจำนวนผลงานวิชาการ หรือแม้แต่เพิ่มจำนวนงบประมาณการวิจัย แต่โดยเนื้อแท้แล้วเป็นการบั่นทอนตัวพุทธศาสนศึกษาเอง หากเราจะกลับมาหาแก่นของพุทธศาสนศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่สาขาศึกษานี้ ก็จำเป็นต้องนำปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นมาใคร่ครวญและดำเนินการให้เป็นจริงต่อไป